Vpliv množičnega obiska, rekreativnih in športnih dejavnosti na gorsko okolje

SEMINARSKA NALOGA

Mentor: mag. Martin Šolar
Avtor: Stojan Kovič (PD Mercator)

Kazalo vsebine:

1 UVOD 3

2 CILJ NALOGE 4

3 ZGODOVINA OBREMENJEVANJA GORSKE NARAVE 4

4 ZGODOVINA VARSTVA GORSKE NARAVE 6

5 NEGATIVNI VPLIVI NA GORSKO OKOLJE 8

5.1 Splošno 8

5.2 Planinske postojanke 9
5.2.1 Oskrba 9
5.2.2 Oskrba z električno energijo 9
5.2.3 Odpadne vode 10
5.2.4 Trdni odpadki 10

5.3 Taborjenje 11

5.4 Vpliv hoje 12

5.5 Alpinizem in športno plezanje 13

5.6 Promet in ceste 15

5.7 Gorsko kolesarjenje 16

5.8 Zračni promet 16

5.9 Turno smučanje 17

5.10 Tek na smučeh 18

5.11 Žičnice in smučišča 18

5.12 Ostalo 18

6 ZAKLJUČEK 19

7 VIRI 21

** Slika na naslovnici: Ravenska Kočna (vir internet-kraji.eu)*

1 Uvod

Ker se s planinstvom ukvarjam šele kratek čas, ta naloga ne podaja kakšnih primernih in uporabnih rešitev v zvezi z izboljšanjem odnosa do narave in okolja, temveč temelji predvsem na opazovanju, ugotovitvah in analizah obstoječega stanja. Na seminarju VGN smo izvedeli in spoznali veliko novega o negativnih vplivih na gorsko naravo, okolje in ozračje, za katere si nismo niti predstavljali, da so lahko tako pomembni. Rezultat tega je, da bomo za varovanje narave še bolj zavzeti in da smo pripravljeni to znanje v okviru sekcij v planinskih društvih posredovati tudi ostalim planincem in pomagati organizatorjem in vodnikom pohodov, da bodo soplaninci še bolje spoznali rastlinje, živalstvo in znali uživati v planinah tudi z nekaterimi omejitvami, ki pa so zelo pomembne za ohranjanje narave in naravne dediščine tudi za naše potomce.

Gorske in hribovske pokrajine so pomembna območja virov pitne vode, obnovljivih virov energije (veter, sonce, les), rudnin, gozda in kmetijskih pridelkov. So pomemben del ekosistema, območje biološke raznovrstnosti, območje izvrstnih prilagoditvenih sposobnosti na zahtevne življenjske razmere in življenjski prostor mnogih (tudi ogroženih) rastlinskih in živalskih vrst. Te pokrajine so bile v preteklosti močno zaznamovane s slabo prehodnostjo in omejenostjo, saj po gorskih grebenih pogosto potekajo jezikovne, narodnostne in državne meje. Tudi zato so ta območja ohranila bogato naravno in kulturno dediščino. V zadnjih desetletjih so postale turistično in športno zelo zanimive in zaradi lažje dostopnosti cilj obiska množice obiskovalcev preko celega leta. Na žalost pa mnogokrat turizem in športna rekreacija, ki ustvarjata nova delovna mesta in pomemben prihodek, s svojim nepremišljenim razvojem ogrožata prav tiste danosti, ki jima omogočata razvoj.

Slovenska gorska območja so prepoznavna po izoblikovanosti oz. razčlenjenosti površja, kjer se na na kratkih razdaljah menjavajo široke ledeniške doline, utesnjene soteske, povirne grape, strma gozdna območja, kraške planote, goli ostri vrhovi s prepadnimi stenami, žive planine, slapovi in košenine. Ta območja zaznamujejo posebne podnebne, vodne, rastne razmere in živalske vrste.

Čeprav so bila gorska območja prva deležna zakonske zaščite (narodni park, regijski parki, krajinski parki), to ne zadošča več in ogrženost teh območij je z razvojem množičnega planinstva, turizma, športa in množičnih prireditev vedno večja.

2 Cilj naloge

Cilj naloge je na kratko povzeti in opisati opažanja in ugotovitve v zvezi z vplivi na gorsko okolje, ki so posledica množičnih obiskov gora in posledice rekreativnih in športnih dejavnosti na območjih, ki so zaščitena ali bi to zaščito potrebovala.

3 Zgodovina obremenjevanja gorske narave

Po predvidevanjih in najdenih ostankih so v naš gorski svet začeli prodirati lovci in nabiralci v toplejših obdobjih med ledenimi dobami pred približno 100.000 leti. Sledi človeka iz prazgodovine so našli v Potočki zijalki na Olševi in Divjih babah v Idrijskem hribovju. Prva stalna naselja pa so se v slovenskem alpskem svetu pojavila na prehodu v bakreno dobo na Savski ravnini. Ostanke iz železne dobe najdemo na večjih ravninah, v dolini Soče, Baški grapi, Bohinju, Posavskem hribovju in obrobju Pohorja.

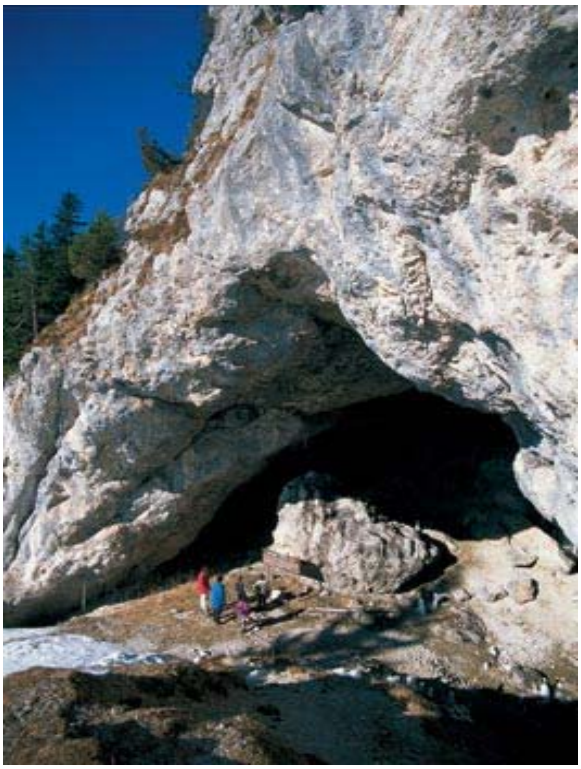

Slika 1: Vhod v Potočko zijalko
(vir: internet - http://www.promet-tt.si/photogalleries/Potocka%20Zijalka.jpg)

V času Rimljanov se je poselitev še zgostila, predvsem na ravninah, gričevjih in ob pomembnejših prometnicah. Prevladujoča oblika poselitve so bile samotne kmetije, ponekod pa so se že pojavili prvi zaselki.

Z vdori ″barbarov″ so se domačini umaknili v težje dostopne predele in tako so bila od naselitve Slovanov pa do 13. stoletja zasedena vsa razpoložljiva zemljišča na ugodnih legah. Med 13. in 15. stoletjem in v 16. stoletju sta potekali višinska in rovtarska kolonizacija, ki sta bili usmerjeni v hribovje in obsežna gozdnata področja.

Poselitev je bila pretežno v obliki samotnih kmetij in takrat je bila urejena tudi večina planinskih pašnikov. S tem se je obseg poselitve današnje Slovenije zaključil.

Sprva je bilo v predelih gorske narave pomembno kmetovanje, v srednjem veku se je začelo izkoriščanje gozda (žage), v 16. stoletju se je na področjih z železovo rudo razvilo fužinarstvo, ki pomeni začetek industrializacije gorskega sveta, v 18. stoletju pa se pojavi glažutarstvo. Fužinarstvo in steklarstvo sta spodbudila oglarstvo, v 19. stoletju pa se razvije premogovništvo, gradijo se železniške povezave, pojavijo se prve hidroelektrarne.

V zadnjih desetletjih je močno upadla raba kmetijskih tal, s katero se začelo gospodarjenje z gorskim svetom. Začela sta se procesa propadanja kulturne pokrajine in zaraščanja. Od leta 1896 do danes se je gozdnatost Slovenije z 41% povečala na prek 60%.

Do leta 1880 je v gorski svet prihajalo le malo turistov, tisti redki pa so bili bolj pustolovci. Prvi val klasičnih turistov je prišel z izgradnjo železnic med letoma 1880 in 1914. To še ni bil množični turizem, saj so bili turisti redki, premožnejši in ostajali so dlje časa. Med obema vojnama se je struktura turistov spremenila, prevladovati je začel srednji sloj. Gradili so se manjši hoteli in začeli so oddajati prve zasebne sobe. Po drugi svetovni vojni se je začel množičen gorski turizem, saj je postal cenovno dostopen tudi za revnejše sloje prebivalstva. Na območju alpskega sveta so začela nastajati območja počitniških hiš in počitniških naselij (npr. Ukanc, na Pokljuki, Veliki lanini, Katarini, Golem brdu).

Slika 2: Turistično naselje na Veliki planini
(vir: internet - http://www.gore-ljudje.net/objave/boris_/November_068.jpg)

Razgibana gorska pokrajina je začela privabljati številne obiskovalce, saj se je močno razširila ponudba za oddih, rekreacijo in športno udejstvovanje. Tako je bilo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja naštetih šest rekreativnih in športnih dejavnost v gorskem svetu, konec devedesetih let pa je takih dejavnosti že več kot petintrideset.

Čeprav je bil človek navzoč v gorskem svetu že pred pojavom planinstva in je to pomenilo motnjo za gorsko okolje, se je kljub temu vzpostavilo naravno ravnovesje, ker vpliv ljudi na gorski svet ni bil tako močan. Naravno ravnovesje se je začelo rušiti s pojavom množičnega turizma po drugi svetovni vojni.

Ravno zaradi močne obremenjenosti gorskega sveta si predvsem v planinskih organizacijah prizadevajo spremeniti poglede na turizem v smislu aktivnosti, ki temeljijo na naravnih vrednotah, ne posegajo v naravo agresivno in hkrati zagotavljajo dohodek domačemu prebivalstvu.

4 Zgodovina varstva gorske narave

Varstvo gorske narave je dejavnost, katere glavni cilj je ohranjati naravo, ki je ogrožena zaradi neprimernih človekovih dejavnosti. Osredotoča se na ohranjanje naravnih pojavov, oblik življenja (biotska raznovrstnost), ekosistemov in kulturne krajine.

Varstvo narave se je pojavilo v 19. stoletju, ko so postali človeški vplivi na okolje dovolj očitni , da so sprožili zavest o potrebi varovanja narave. V Evropi se je razmahnilo zlasti po ˝pomladi narodov˝ leta 1848. Evropski narodi so pričeli iskati svojo identiteto v jeziku, kulturi, narodnih simbolih. Na podoben način so postali pomembni tudi posamezni objekti v naravi, predvsem jezera, močvirja, izviri, slapovi, mogočna drevesa, jame in podobno.

V severni Ameriki so z namenom obvarovanja pred privatizacijo najzanimivejša in najdragocenejša območja razglasili za območja namenjena vsem državljanom in tako so leta 1872 dolino Yellowstone razglasili za prvi narodni park na svetu.

Slika 3: Narodni park Yellowstone
(vir: internet – htpp://sl.wikipedia.org/wiki/Narodni_park_Yellowstone)

Zamisel o večjih zavarovanih območjih so prevzeli tudi Evropejci. V Evropi je bilo lastništvo zemljišč že v veliki meri določeno, zato je bil pristop do vzpostaviteve zavarovanih območij drugačen. Prvi narodni park v Evropi je bil ustanovljen na Švedskem leta 1909.

Slovenija je razglasila alpski varstveni park v Dolini triglavskih jezer leta 1924 in tako sodi med prve evropske države z narodnimi parki. Vendar velja za prvo območje zavarovano z namenom ohranjanja dediščine narave za zanamce v Sloveniji območje Rajhenavskega pragozda na Kočevskem (1892), kjer je oskrbnik gozdov veleposestnika Auersperga dr. Leopold Hufnagel v načrtu za gospodarjenje z gozdom izločil dva oddelka s pripombo, da se ohranita kot pragozd. To je eden od prvih primerov zavestnega naravovarstvenega ravnanja na Slovenskem.

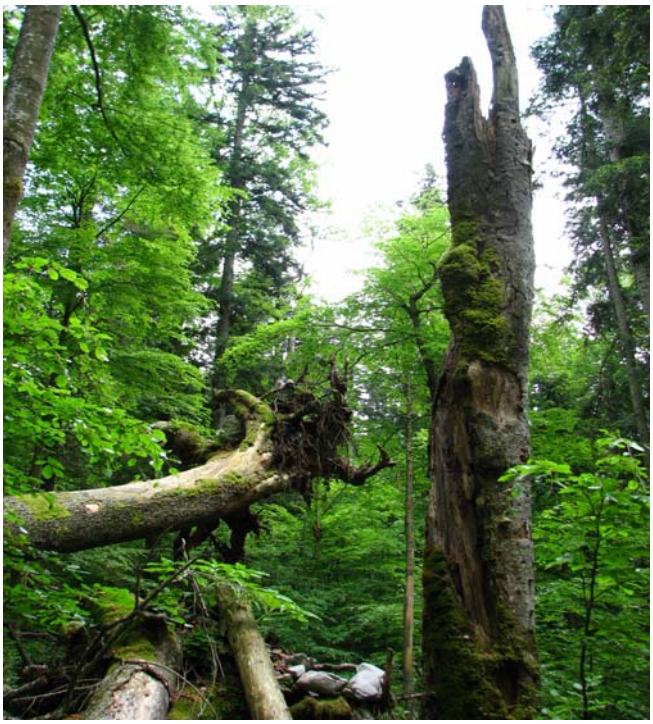

Slika 4: Rajhenavski pragozd
(vir: internet - http://exologija.blog.siol.net/files/2007/06/img_0157.jpg)

Danes ločimo dve dejavnosti in sicer varstvo okolja, ki je usmerjeno v tehnične in zakonske rešitve reševanja onesnaževanja zraka, vode, hrupa, posebnih odpadkov ipd. in varstvo narave, ki je osredotočeno na ohranjanje naravnih vrednot in biotske raznolikosti na vseh nivojih (genski, vrstni, ekosistemski).

Ker narava ne pozna državnih meja, ni zadosti, da se varstveni ukrepi določajo le na državnih ravneh, temveč je potrebno skleniti mednarodne dogovore, s katerimi se države obvežejo, da bodo izvajale določene ukrepe. Taki dogovori se ponavadi imenujejo konvencije. Konvencije glede na zemljepisni okvir ločimo na globalne (konvencije na svetovni ravni), regionalne (konvencije na evropski ravni) in krajevne

konvencije (npr. Alpska konvencija). Vse konvencije, ki jih je Slovenija ratificirala so prenšene v slovenski pravni red, to pomeni, da so vsa potrebna določila za izvajanje v domači zakonodaji.

5 Negativni vplivi na gorsko okolje

5.1 Splošno

Splošni negativni vplivi človeškega delovanja na okolje se kažejo v uničevanju plodne zemlje, produkciji velikih količin odpadkov, onesnaževanju vode in zraka, povzročanju hrupa, svetlobnem onesnaževanju, nenadzorovanem poseganju v okolje zaradi industrializacije ipd. Vse oblike prizadevanj in dejavnosti za ohranitev okolja in vnovično vzpostavitev porušenega naravnega ravnovesja imenujemo varstvo okolja. Varstvo okolja ni več zgolj ljubiteljska dejavnost, temveč se z njim nadvse dejavno ukvarjajo na vseh področjih človekovega delovanja. Varstvo življenjskega in z njim neločljivo povezanega naravnega okolja obravnava Zakon o varstvu okolja, varstvo narave pa zajema ukrepe za ohranitev posebnih in zanimivih predelov, redkih živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih habitatov.

Vsaka človekova dejavnost v naravi vpliva na ožje in širše območje na katerem poteka in za večino dejavnosti lahko trdimo, da je njihov vpliv na okolje negativen. Seveda pa je vpliv zelo različen glede na vrsto dejavnosti. Poleg dejavnosti same je zelo pomembno, kako se le-ta izvaja. Planinstvo lahko označimo kot ˝mehko˝, do okolja prijazno dejavnost, vendar je kljub temu potrebno razmišljati o njegovem negativnem vplivu na okolje. Dejstvo je, da se zaradi pomanjkanja ustreznega znanja in poznavanja narave tega premalo zavedamo.

Močan vpliv na obremenjevanje gorskega sveta pomenijo tudi globalni učinki onesnaževanja okolja, katerega najbolj očitna dejavnika sta močno onesnažen zrak in velike spremembe podnebja zaradi vplivov močnega gospodarskega razvoja.

Izumiranje rastlinskih in živalskih vrst je v zemeljski zgodovini stalno navzoče, vendar se je s pojavom človeka in njegovih dejavnosti močno povečalo. V preteklosti je je izumiranju botrovalo pridobivanje hrane, pridobivanje dobrin in tekmovalnost med vrstami, danes pa na izumiranje posredno vplivajo uničevanje habitatov, uporaba kemičnih sredstev, vnašanje tujih vrst, nenadzorovano uničevanje ali naseljevanje določenih vrst. Med poglavitne vzroke ogrožanja živalskih in rastlinskih v Sloveniji sodijo tudi množični obiski ljudi na neposeljenih in mejnih območjih.

Gorski svet je danes bolj kot kdaj koli prej odprt in dostopen za široke množice oddiha, rekreacije in športnih dejavnosti željnih turistov. To pa prinaša vanj veliko negativnih posledic. Strogo zavarovanje gorskega sveta prav gotovo ni ustrezna rešitev, zato je potrebno najti kompromisne rešitve za zavarovanje gorskega sveta in dopuščanjem doživljanja narave v njem.

Planinstvo in gorski turizem sta v zadnjem obdobju prinesla v gore obilo negativnih posledic v obliki gorskih cest, smučišč in žičnic. Na žalost je bilo mnogo posegov v občutljivi gorski svet izvedenih grobo, nepremišljeno in nenadzorovano.

5.2 Planinske postojanke

5.2.1 Oskrba

Prve planinske postojanke so bile sila preproste, nudile so enostavno okrepčilo, streho nad glavo in prenočišče. V času od postavitve prvih koč so do danes zrasle mnoge koče, domovi, zavetišča in bivaki, nekateri celo neustrezni in s svojo podobo kazijo podobo gorske krajine. Vendar izgled ni največji problem. Z množičnom obiskom gora se je močno povečal tudi obisk postojank, ki pa ne zadoščjo več sodobnim standardom. Povečala se je poraba energije, vode, transportni stroški, količina odpadkov in zvočnega onesnaževanja (oskrbni helikopterji).

Helikopterski način oskrbovanja je najbolj moteč pri oskrbi visokogorskih postojank, saj je tam hrup za živalstvo še posebej neugoden. Zato so bile uvedene racionalizacije in rajonizacije preletov, vendar to še ni dovolj. Potrebno je poiskati ustreznejše načine za oskrbo koč, četudi bo mogoče ponudba zaradi tega dražja.

5.2.2 Oskrba z električno energijo

Energetska oskrba domov in koč v veliko primerih poteka še z oporečnimi agregati, poleg tega pa med obratovanjem in transportom in skladiščenjem obstaja nevarnost razlitja goriva ali maziva in s tem daljnosežnega onesnaženja pitne vode. Dokler so agregati v uporabi morajo biti ustrezno zvočno izolirani, nameščeni pa morajo biti tudi lovilci olj in goriva. Poleg tega je moteč tudi hrup oskrbnega helikopterja.

Slika 5: Koča opremljena s fotovoltaičnimi celicami
(vir: internet)

Od alternativnih virov električne energije je najbolj sprejemljiva uporaba sončne energije, pa tudi veterna energija je aktualna, vendar se tu pojavlja vprašanje videza veternega generatorja.

5.2.3 Odpadne vode

Največji problem planinskih postojank so odpadne vode, kajti večina postojank leži na vodozbirnih področjih gorskih potokov in rek, velikokrat pa tudi na vodozbirnih območjih virov pitne vode za naselja v dolini. Zato je potrebno močno zmanjšati porabo vode (tudi na račun zmanjševanja udobja) in poskrbeti za ustrezne ekološke čistilne naprave, s katerimi so nekatere postojanke so že opremljene. Velik prihranek vode pomeni tudi posteljnina, ki jo planinci prinesejo iz doline in jo na postojankah ni potrebno prati.

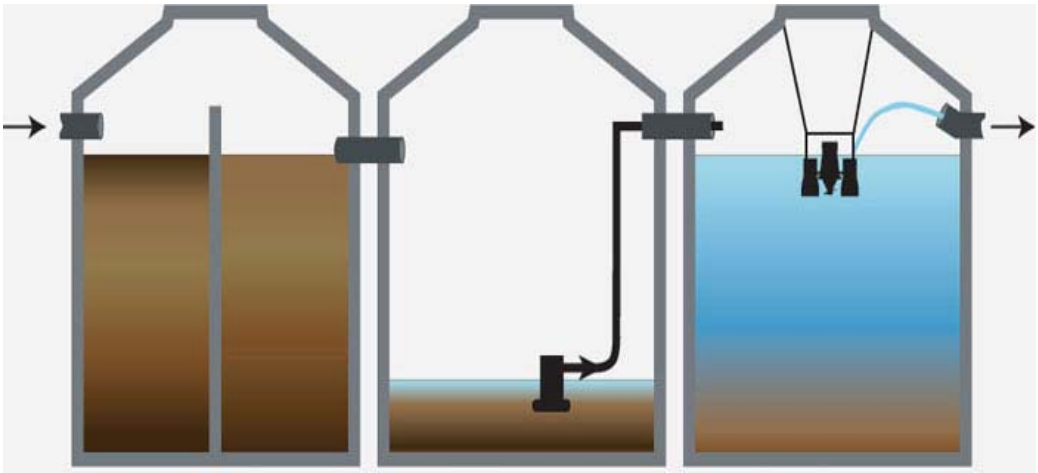

Slika 6: Model SBR biološke čistilne naprave
(vir: internet)

5.2.4 Trdni odpadki

Velik problem predstavljajo trdni odpadki, ki jih je z množicami planincev vedno več. Rešitev je v odpovedovanju uporabe ekološko oporečne embalaže in v ločenem zbiranju ostalih odpadkov. Ti odpadki se morajo razvrščati tako, da se lahko kompostirajo, delno se lahko ustrezno sežgejo, preostale ostanke pa je potrebno transportirati v dolino in jih odložiti na ustrezno mesto. Veliko pa lahko naredijo planinci s tem, da vsak poskrbi za svoje odpadke in jih odnese v dolino na zbirna mesta.

Slika 7: Kupi smeti v dolini
(vir: internet)

5.3 Taborjenje

Taborjenje v naravi je lahko zelo prijetno, vendar okolico z neorganiziranosto lahko močno prizadane. Pri načrtovanju taborjenja je potrebno predvideti vse možnosti onesnaževanje okolja, predvideti potrebne rešitve, pri tem pa morajo sodelovati vsi sodelujoči na taboru. Tabori so ponavadi postavljeni na jasah in travnikih, ki pa so s pogosto uporabo lahko tako močno poškodovani, da si travna ruša ne opomore niti do naslednje sezone.

Pred kurjenjem tabornega ognja je potrebno odstraniti travno rušo, paziti je potrebno, da je to mesto zadosti umaknjeno od zgradb, šotorov, gozda in da je v brezveterju. Za kurivo se lahko uporablja le odmrle in posušene rastlinske dele, žaganje in sekanje drevja je prepovedano, še boljše pa je če kurivo prinesemo s seboj. Po zaključku taborjenja travno rušo na področje kurišča vrnemo.

Če taborimo ob visokogorskem jezeru, je potrebno upoštevati, da se v njem ne smemo kopati in pomivati posode. Če je le mogoče uporabljamo stranišče, ki je priklopljeno na kanalizacijo, drugače pa uporabljamo kemično stranišče, ki ga moramo po uporabi nadzorovano izprazniti.

Pomembno pri taborjenju je tudi, da se izogibamo grobim posegom v tla, če pa so nujno potrebni, jih moramo po taboru ustrezno sanirati, poberemo pa tudi vse ostanke vrvi, žebljev, klinov.

Slika 8: Taborjenje
(vir: internet - http://rsm.rutka.net/galerije/albums)

5.4 Pohodništvo

Osnovni način človekovega gibanja je hoja. S svojim gibanjem posredno in neposredno vpliva na podlago.

Neposredne posledice vpliva so poškodovanje ali uničenje rastlin, zmanjšanje intenzivnosti rasti in zavrt razvoj. Občutljivejše rastline lahko propadejo, nadomestijo pa jih manj občutljive rastline, vendar to že pomeni spremembe rastja na določenem področju. Najobčutljivejša so vlažna področja (mokrišča, barja, vlažna rastišča), spomladi pa so občutljiva tudi vlažna, s stopljenim snegom razmočena travišča. Zelo ogrožena so travišča na mejnih območjih, ki imajo zmanjšano zmožnost obnavljanja. Najmanj ogrožene so trave na pašnikih, ki so se na obremenitve prilagodile. V normalnih razmerah uniči travno rušo že 600 korakov na isto mesto.

Posredni vplivi hoje se pokažejo v delovanju na podlago. Zaradi pritiska se spremeni struktura tal, ta postanejo zbita, zmanjša se aktivnost talnih organizmov, kar ima za posledico propadanje rastlinske odeje. To pomeni odnašanje prsti, poveča se moč površinske vode in to je začetek erozijskega procesa. Posledica je nižanje poti in ustvarjanje jarka po katerem je hoja neprijetna. Pohodniki iščejo nove poti na straneh jarka, kjer pa se opisani proces erozije ponovi in jarki so vedno širši. Hitrost erozije v takšnih jarkih je odvisna tudi od nagiba terena in orientacije poti. Planinci se pogosto poslužujejo ˝bližnjic˝, ki pa se jim je, če je to le mogoče, potrebno odpovedati ali jih z že obstoječimi naravnimi ovirami čimmanj opazno preprečiti. Sanacija takšnih erozijskih jarkov je zahtevna in dolgotrajna, zato skušajmo erozijo s svojim ravnanjem preprečiti.

Poseben problem so zavarovane plazalne poti, ki s klini, jeklenicami in vklesanimi stopnicami močno izstopajo. Zato je potrebno pri nadelavi takšne poti pa tudi urejanju poti v sredogorju paziti na občutljive predele.

Posredne obremenitve okolja se kažejo tudi v povzročanju nemira, trganju cvetja, odmetavanju odpadkov, uničevanju geoloških posebnosti, proženju kamenja, prekomernem nabiranju sadežev.

Vse opisane obremenitve se z množičnostjo močno povečajo, zato je potrebno poskrbeti, da so pohodne skupine organizirane tako, da čimmanj obremenjujejo planinske poti, brezpotja in druga pomembnejša območja.

V Sloveniji imamo veliko urejenih planinskih poti, zato novih ne potrebujemo. Vplivati moramo na matična planinska društva, da obstoječe poti čimbolj naravi prijazno in planincem varno vzdržujejo in obnavljajo.

Slika 9: Urejanje planinske poti
(vir: internet - http://www.gore-ljudje.net/objave/sulc/pot2_.JPG)

5.5 Alpinizem in športno plezanje

Vpliv plezanja je izrazitejši v nekaterih stenah in ob večji množičnosti. Ti vplivi so najizrazitjši v osamljenih stenah izven alpskega sveta, to pa predvsem zato, ker je

ponavadi ekološki pomen takih sten zelo velik. Te stene so ponavadi posebna življenska okolja sredi ekološko drugačnega sveta, so osamljena območja, ki so velikokrat edino zatočišče za mnoge ogrožene rastlinske in živalske vrste. Večino teh sten moramo obravnavati kot naravovrstvena pomembn območja, čeprav uradno niso zavarovane. Odpiranje novih smeri mora potekati v sodelovanju z Zavodom za varstvo narave, potrebno pa se je tudi izogibati nepoterbnim posegom, kot so žaganje drevja, čiščenje grmovja, odstranjevanje ovijalk in spreminjanje skalnih oblik. V primeru neprimernega dostopa do sten je ogroženo tudi rastlinstvo in živalstvo pod steno. Z množičnostjo pristopa nastane problem velike količine odpadkov in konfliktov z domačim prebivalstvom.

Te stene (Osp, Črni kal, Mišja peč) so najbolj obiskane, ko so v visokogorju še neugodni vremenski pogoji za plezanje, v teh stenah pa zaradi ugodnih spomladanskih razmer že gnezdijo ptice. Potrebno je upoštevati veljavne predpise o pogojih plezanja, interese lokalnega prebivalstva, poskrbeti je potrebno za odpadke in se izogibati množičnim plezalskim prireditvam v teh občutljivih okoljih.

Slika 10: Plezalna stena v Ospu
(vir: internet - http://www.gore-ljudje.net/objave/jaka8167/0512/osp.JPG)

5.6 Promet in ceste

Cestni promet je eden največjih krivcev za veliko onesnaženje zraka z izgorevenjem goriva, maziva, goriva, ostružki zavornih oblog, hladilne tekočine in elektroliti iz akumulatorjev pa onesnažujejo vodo in tla. Veliko škode v naravi se naredi tudi z graditvijo cestne infrastrukture. Vendar tudi planinci sami veliko prispevajo k onesnaževanju z nepotrebnim prometom v gorskem svetu, saj se mnogokrat pripeljejo na velike višine, da pridejo do izhodišča, nemalokrat pa tudi do planinske postojanke.

Veliko lahko planinci naredijo za naravo s tem, da postanejo manj razvajeni in začnejo uporabljati javna prevozna sredstva, predvsem vlake in da svoje pohode začnejo iz doline.

Posebej odločno je potrebno v ogroženih območjih nastopiti proti motokrosistom, voznikom offroad štirikolesnikov, voznikom terenskih vozi in voznikom motornih sani, ki s planinstvo in športom nimajo nič skupnega, v gorsko okolje pa s svojimi dejanji vnašajo nemir, pospešujejo erozijo, povzročajo nepotreben hrup in povzročajo nevarnost razlitja goriv in olj. Zanemarljiva pa ni tudi nevarnost ogrožanja pešcev v gorskem območju.

Vožnjo z vozili v naravnem okolju uravnava Uredba o prepovedi vožnje v naravnem okolju, ki med drugim prepoveduje tudi uporabo gorskih koles na planinskih poteh in izven njih, dovoljuje pa vožnjo po gozdnih poteh.

Slika 11: Vozila planincev neustrezno parkirana na zeleni površini (vir: internet)

5.7 Gorsko kolesarjenje

Gorsko kolesarjenje je v zadnjih desetletjih močno napredovalo, z naraščanjem množičnosti pa se je pokazal močno negativen vpliv na tla predvsem na mokriščih in razmočenih tleh. Vpliv gorskega kolesarjenja je na živalstvo in rastlinstvo večji kot pri hoji, vendar pa gorski kolesar, ki upošteva predpise in bonton ne pomeni velike obremenitve za okolje, poleg tega pa uporaba koles v gorskem svetu lahko zmanjša uporabo motornih vozil.

Slika 12: Kolesarji na Vršiču
(vir: internet)

5.8 Zračni promet

Zračni promet v gorskem svetu se odvija predvsem za oskrbo postojank, veliko je panoramskih letalskih preletov, poletov za potrebe gorskega reševanja in alternativnih letov z baloni, jadralnimi letali in jadralnimi padali. Ti preleti pomenijo motnjo za živalski svet predvsem s hrupom motorjev, pa tudi sama pojava zračnega plovila lahko živali požene v brezglavi beg, v katerem čezmerno izrablja energijo, lahko pa pride tudi do poškodb divjadi. Nenazadnje hrup ni prijeten niti za ljudi, ki so prišli v mirno gorsko naravo.

Slika 13: Helikopterski prelet
(vir: internet)

Nujno potrebni preleti motornih zračnih plovil naj bi potekali po določenih koridorjih, ki naj bi bili strokovno določeni, tako da živalstva ne bi preveč vznemirjali, sčasoma pa bi se divjad na te prelete tudi navadila. Časovno, krajevno in višinsko bi bilo potrebno omejiti tudi prelete jadralnih plovil.

Čeprav je jadranje s padali za okolje zelo malo obremenjujoče, je jadranje na območju gnezdišč ptic in prezimovališč živali nezaželeno.

5.9 Turno smučanje

Pri turnem smučanju so možne neposredne mehanske poškodbe (robovi smuči), kadar je snežna odeja pretanka. Takrat se lahko poškoduje travna ruša, pritlikavo grmičje in mlado drevje. To zmanjša odpornost rastlin pa tudi estetsko so te rastline neprivlačne.

Še bolj od rastlin pa turno smučanje ogroža živali. S svojo prisotnostjo turni smučar vznemirja živali, ki so v zimskem obdobju na meji preživetja. To pomeni, da vsako vznemirjanje povzroči beg živali po visokem snegu, kar pomeni veliko porabo energije, ki pa jo v težkih snežnih pogojih težko nadomesti. Ob ponavljajočem vznemirjanju rastlinojede živali zapusti optimalno mesto in se umakne v neugodnejše predele.

Pri turnem smučanju je zato potrebno paziti na območja, ki so poznana kot zimovališča, krmišča in parišča in se jih izogibati. V gozdu se držimo poti, vlak in cest in se izogibamo smučanju pri nizki snežni odeji. Divjadi ne plašimo in če je le mogoče jo obidemo.

Slika 14: Tek na smučeh
(vir: internet - http://www.zurnal24.si/export/sites/z24/_data/galries/2009/02/01/davo_smucanje)

5.10 Tek na smučeh

Pri teku na smučeh gre za eno naravi najprijaznejših rekreativnih dejavnosti, vendar je izgradnja in urejanje tekaških prog pogosto grob poseg v naravo in zato s strani naravovarstvenikov sporno.

Smučarji tekači naj ne zapuščajo urejenih prog, pri rekreaciji naj ne bodo hrupni, na tek pa naj se ne podajajo ob svitu in v mraku, da ne bi motili živali.

5.11 Žičnice in smučišča

Žičnice, ki so pogosto zelo koristen pripomoček za dostavo blaga in udobno doseganje izhodiščnih točk za pohode, pogosto grdo kvarijo videz okolja. PZS je načeloma proti gradnji novih žičnic, predvsem takih, ki bi peljale prav na gorske vrhove. Obstoječe žičnice pa je potrebno sanirati oz. obnavljati naravi in človeku prijazno.

Za graditev novih smučišč so velikokrat potrebni grobi posegi v naravo, zato se je potrebno zavzemati za ustrezno urejanje in obnavljanje že obstoječih smučišč.

5.12 Ostalo

Med ostalimi prostoročnimi športnimi in rekreativnimi dejavnostmi, ki se danes izvajajo v gorskem svetu in imajo vse vsaj nekaj negativnega vpliva na okolje naj naštejemo še naslednje: sankanje, alpsko smučanje, lov, helikoptersko smučanje, smučarski spust s padalom, zmajarstvo, preleti z ultralahkimi letali, deskanje, smučanje na ledenikih,alpinistično smučanje, alpsko smučanje na in izven urejenih smučišč, prosto plezanje, jogging, gorski tek, vožnja s snežnimi sanmi, spust s sanmi na smučeh, potovalno kolesarjenje, golf, poljsko lokostrelstvo, športni ribolov, kajakaštvo, kanjoning, rafting in še kaj bi lahko našli.

6 Zaključek

Varstvo narave je eden od temeljev delovanja PZS in zato so načela varovanja narave zapisana tudi v Častnem kodeksu slovenskih planincev. Že leta 1954 je bila ustanovljena Gorska straža, katere pripadniki so s pozitivnim zgledom, propagando in akcijami vplivali na dvig okoljske ozaveščenosti. Kot nadgradnja Gorske straže danes v okviru PZS deluje KVGN s programom izobraževanja za VGN.

Življenjske razmere v gorskem svetu so na mejah skrajnosti, zato so narava, rastlinstvo in živalstvo tam še posebej ranljivi. Prostočasne, rekreativne in športne dejavnosti v gorskem svetu morajo biti podrejene naravi in v občutljivih ekosistemih in odmaknjenih in mirnih predelih omejene. Motorizirane oblike teh dejavnosti pa bi morale biti močno omejene ali celo prepovedane.

Nove in obnovljene planinske postojanke bi morale uporabljati energetsko varčne naprave, elektriko iz obnovljivih virov, objekti bi morali biti ustrezno toplotno izolirani, nameščeni bi morali biti sistemi avtomatskega izklapljanja naprav in razsvetljave, varčne vodne pipe in tuši, varčni pralni in pomivalni stroji, varčni WC kotlički oz. suhi WC-ji itd. Z namestitvijo čistilnih naprav bi dosegli ustrezno ravnanje z odpadnimi vodami, oskrbniki pa bi morali paziti na primerno odmerjanje pralnih in čistilnih sredstev, paziti na ekološko ločevanje odpadkov, nabavljati blago z ustrezno reciklirno embalažo ipd.

Gore so izjemno pomembne kot zbiralniki pitne vode in s tega stališča je slovenski gorski svet življenjsko pomemben za dobršen del Slovenije. Ker je problem kvalitetne pitne vode zelo pereč, je potrebno gorski svet v celoti mnogo bolj resno obravnavati. Odreči se bo treba vsemu, kar bi lahko ogrožalo kvaliteto vode, ki prihaja z gora in poskrbeti, da dejavnosti v gorah ne bodo ogrožale kvalitete vode v dolini.

Planinstvo, ki je od svojega nastanka naprej tesno povezano z razvojem gorskega turizma, se je znašlo na razpotju. Infrastruktura, ki je sprva pomagala obiskovalcem gorskega sveta, da so lažje doživljali naravo, se je tako razmahnila, da je začela ogrožati prav tisto, zaradi česar je pravzaprav nastala – gorsko naravo.

Za ohranjanje gorske narave je pomembno ohranjanje naravnih območij, ki morajo biti zaščitena, zato se moramo varuhi gorske narave zavzemati za tak način obiskovanja gora, ki bo pomenil neznaten poseg v gorsko okolje.

Izjemno pomemben začetni korak za varovanje gorskega okolja je ozaveščanje in učenje o naravi tako prebivalstva, kot obiskovalcev, predvsem otrok in mladine, pa tudi marsikateri odrasli so potrebni naravovarstvene vzgoje. Kot varuhi gorske narave lahko svoje poslanstvo uresničujemo tako, da znanje in pozitivne navade začnemo prenašati na svoje otroke, potem pa v sklopu planinskih društev na mlade planince. Na izletih in pohodih lahko skozi igro in zabavo učimo najmlajše spoznavati rastline, kamnine, živali, učimo jih ravnanja z odpadki, obnašanja in ravnanja v gorah, varčevanja z vodo in električno energijo itd. Potrebno je razvijati izobraževanje, izpopolnjevanje in doživljanje v naravnem okolju.

Prav tako je potrebno to znanje preko sekcij VGN v planinskih društvih prenašati na soplanince, ki resnici na ljubo niso vedno zgled za ravnanje v gorah. Naša pomoč bo dobrodošla vodnikom in organizatorjem pohodov, saj jim bomo pomagali pohode popestriti s kratkimi predstavitvami živalstva, rastlinstva, naravne in kulturne dediščine na poteh, ki jih bomo prehodili. Seveda pa pri tem ne bomo pozabili po potrebi opozoriti pohodnikov, naj hodijo po označenih poteh, da smeti odnesejo s seboj v dolino, da na poti ne kričijo in ne plašijo živali, da so cvetlice lepše v naravi, kot pa v uvelem šopku in še kaj, kar bo sicer po kapljicah ampak vztrajno pomagalo varovati našo čudovito naravo.

7 Viri

- Narava v gorskem svetu (učbenik PZS, Ljubljana 2006)
- Planinska šola (učbenik PZS, Ljubljana 2005)
- Vodniški učbenik (učbenik PZS, Ljubljana 2006)
- Triglavski narodni park (vodnik MK založba, Ljubljana 2001)
- Zakon o urejanju prostora (Ur.l. RS št. 110/02, 8/03-popr. In 58/03-ZZK-1)
- Uredba o hrupu v naravnem in življenjskem okolju (Ur.l. RS št 45/95)
- Predlog zakona o planinskih poteh (DZ, 22.12.2005)
- Vpliv udobnega dostopanja v gorski svet (seminarska naloga, avtor Ljuba Brank
- Varuhi gorske narave (bilten PZS, Maribor 2008)
- Obiskovalci gora spoštujemo Alpsko konvencijo (zloženka CAA, Innsbruck 2007)
- Onesnaževanje in uničevanje gorske narave, vpliv množičnega obiska v gorah (avtor Martin Šolar)
- Internet